

מסורת הש"ס

(א) מגילה כ"ג (ב) מכתלה דר"י (ג) פסחים סח: מגילה כ"ה (ד) נפי' מוס' זמנים י"ז: ד"ה להרחיק (ו) [מנחת כ"ג] (ז) נפי' מוס' לקמן כ"ה ד"ה הלא ומוס' סוטה ל"ג: ד"ה ורבי' (ז) לקמן (י) א' א' כלס פ"א מ"ה עניס פ"ד מ"ג, ח' מ"ב פ' אזור יבמות עד: (ט) עיין גיטת הגאונים בספר המאור, (י) פ"א ה"א, (י) [לקמן ט"ז:] ו' ופי' מוס' זמנים כח, ד"ה אמר ומוס' מנחות כ"ה ד"ה הלא'.

הגהות הב"ח

(א) גב' דמני דערבי' גיטא:

גליון הש"ס

בבבתי' ב"א להרחיק ע"י מוס' פסחים ק"ב ע"ב ד"ה אמר רבא:

בתוס' בפרק ב' בדי להמתין להרחיקה ב' ע"י מוס' לקמן ד' ע"ב ד"ה ולחרי' ומוס' כ"ז ע"ב ד"ה ושלמנה ונמנה: כג ע"א מוס' ד"ה כיון: בהגהת שו"ת אחר מלת הבל. וע"ע גיטין ל"ד ע"ב מוס' ד"ה אלמנה:

מוסרי רש"י

השקפה דרש"י מדפוס שוויצרי דכפרה לא מעכבא. ומוסאף שטהרסה מלוס בקרן בגון זכ וזה ויולד מלא משנה ששנה ללל שיעלה קרנה לתחת מיד מותר לאכול תרומה: ובא השמש וטהר. ואמר יאלמ מן הקדשים. מוקמינן להאי קולא בחילת תרומה בתוספת יבמות פקד הערל (עד: ד' להמתין הסם עטל ועלה אולכ במעשר העריב שמו' אולכ בתרומה היצא ספרו אולכ בקדשים: ביאת השמש. שקיעת המזל: והאי וטהר טהר יומא. והכי אמר קולא לכשתקם תחתה ויפנה היום ויטהר מן חול חללו של עולם שקיעת נגמרי דהיינו אלא הוכנסו לא שמונ שקיעת אורח מהלך חמש מילין כלאמנן בספחים (כ"ג): ואמר יאלמ מן הקדשים: עד כאן ההשקפה

עד סוף האשמורה הראשונה. שגשג מלקי הלילה קריין אשמורות, ואומר אני לפי שהלילה מלקי תשלשיות שיר של מלאכי השרת כת אמר כח שלשום מלקים, לכן קריי אשמורה (שמות י"ד כד). דברי ר' אליעזר: אילית לך בשכנך כל זמן שני אדם עוסקין ילין ולשכנ זה מקדים חם מלאך, דודאי לו עשיתו לילן כנר שכן וינו (קטן ו' ונפ"י ט'). עד שיעלה עמוד השחר. תשמע ליל בשכנך כל זמן שני אדם שוכנים, ויש ככלל הוי הלילה (קטן ד'). חילבים ואברים: שפירין לו הלילה דכמתי (ויקרא ו') על מוקדם על המזל כל הלילה (פסחים סח). טהר יומא. לומר בטל לו (שבת כה).

רב ניסים גאון

גמ' ובא השמש וטהר ביאת שמש מעכבא מלאכול בתרומה. מבלי דהאי דכתיב דהמנא (ויקרא כ"ב) ואחר יאלכ מן הקדשים אינו מיוחד אלא בתרומה בלא אבל טהר הוא

למעלה הימנן מן הקדשים אינו מותר לטמא לאוכלן לאחר ביאת השמש בבשר אלא אסור הוא כל אותה הלילה לאכול בקדשים עד שיבא ערב ויביא פסחיו ואז יזה מותר בקדשים ואיתא מפרש במסכת יבמות בפ' הערל (דף עז) והכי אמרי אה דתנן טבל ועלה אוכל במעשר העריב שששו אוכל בתרומה הביא פסחו אוכל בקדשים מנלין אמר רבא אמר רב חסדא ג' קריא תיבירי כתיב (ויקרא כ"ב) לא יאלכ מן הקדשים כי אם רחץ בשור במים תלה הדבר ברחיצ' בלבד ובתי' (שם) ובא השמש וטהר ואחר יאלכ מן הקדשים' הלא הדבר גם בביאת אור השמש והיא שעת יציאת הכוכבים וכתיב (שם י"ב) וכפר עליה הכהן וטהרה הלה במימי הטהר' גם בהקרבת קרבן ואלו המקראות היו נראין כסותרין זה את זה ולפי שאי אפשר להיות דברי הכותבין סותרין זה את זה כי כלם נכוחים למבין העתיק לנו קדמונינו פירושם והעמידו לנו כל אחד ואחד מאלו המקראות בדבר שהוא מיוחד לו ואמרו אה כיצד כאן למעשר כאן לתרומה כאן לקדשים הפסוק הראשון שחלה בו הדבר ברחיצה בלבד הוא מיוחד למעשר והפסוק השני שהצריכו לביאת השמש הוא מיוחד לתרומה אבל קדשי המזבח אין מותר לו לאכלן אלא א"כ ביאת הכפרה שהוא מתחייב בה ואז תחי פסחו גמורה דכתיב וכפר ועפר עליה הכהן וטהרה: ואני אפשר לך עיקר גדול שלמותרו רבותינו ז"ל כי אלו הג' דברים המעשר והתרומה הקדשים כל אחד ואחד יש לו יתרון ויש בו חומרה שהיא מיוחדת לו וחילת חתיו ואפי' ששלשון קראן הכתוב קדשים. המעשר כבר נאמר בו (דברים כ"ב) בערתו מאלו המקראות בו חומרה שאין מותר לאכול חוץ לחומת ירושלים אלא חייבין הן בעליו לשאת אחיו לשם ולאכלו שם דכתיב (שם י"ב) לא תוכל לאכול בשעריך כי אם לפני ה' אלהיך האכלתו וכתיב (שם) והבאתם שמה. ודבר שאין יכול להביאו למקדש פוהרו בשווי' (מארחין) לאשרי' ואם רצה לטלו לעצמו יש עליו לתת שומתו ומוסרין חומש דכתיב (ויקרא כ"ב) ואם גזל יגזל איש מעשרו וזה הידי ודמי שגורין עצלו עד תע עלותו רגל מעלתו עמו לירושלים ומציאו כלם במאכל ובמנחת דכתיב (דברים י"ז) ונתתם כחם לאנשי' ששלשון קראן הכתוב כחם. ויחייב להתדות עליו דכתיב בפסחתי כי יחליש לעשר (שם כ"ב) ואמרת לפני ה' אלהיך ומפרשו בספרי (פרשת כי תבא) ואמרת בכל לשון לפני ה' אלהיך זה ידירי מעשר ואסור לאונן (שם כ"ב)

במאימתי קורין את שמע עצרנין. **משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן.** **כהנים שנעמלמו ונצלו והעריצ שמען והגיע עתם לאכול בתרומה: עד סוף האשמורה הראשונה.**

שליש הלילה כדמפרש בגמ' (דף ג'). ומשמ ואליק' עצר זמן מקרי מו זמן שכיבה ולא קרינן ביה בשכנך ומקמי הכי נמי לאו זמן שכיבה לפיכך הקורא קודם לכן לא יאל' ידי חובתו. אס כן למה קורין אותה צבית הכנסת כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה והכי מניח בצרייתא צברכות ירושלמי'.

ולפיכך חוצה עליו לקרונה משתמשך. ובקריאת פרשה ראשונה שאדם קורא על מטמו יאל: **עד שיעלה עמוד השחר.** שכל הלילה קריי זמן שכיבה: **הקטר חלבים ואזרים.** עד קרנות שזרק דמן ביום: **מאוסן.** להעלות כל הלילה ואין נפסלים צלינה עד שיעלה עמוד השחר והן למטה מן המזבח דכתיב לא ילין לבקר (שמות ל'): **חלבים.** של כל קרצנות: **אזרים.** של עולה: **וכל הגאלים ליום אחד.** כגון טמלת ואסם וכצבי ועלרת ומנמות ותודה: **מאוסן.** זמן אכילתם: **עד שיעלה עמוד השחר.** והוא מציאן להיות נותר דכתיב צמודה לא יינח ממנו עד צקר (ויקרא ו') וכלס ממודה ילמדו: **אס כן למה אמרו חכמים עד חלות.** בקריאת שמע ובאכילת קדשים: **כדי להרחיק אדם מן העצירה.**

ואקרוס בלחילב קודם זמןן כדי שלא יבא לאלכל לאחר עמוד השחר ויתחייב כרת וכן בקריאת שמע לזרז את האדם שלא יאמר יש לי עוד שהות ונצמן כך יעלה עמוד השחר ועצר לו הזמן. והקטר חלבים דקמני הכא לא אמרו צו חכמים יש לי עוד שהות ונצמן כך הכא אלא להודיע קודם לזכר דצב הנוהא צליה כשר כל הלילה והכי מני תמן צפרק שני דמגילה (דף כ'): כל הלילה כשר לקצירת העומר ולהקטר חלבים ואזרים: **גמ' הינא קאי.** מהיכא קא סליק דמנא ביה חוצת קריאת שמע שהתחיל לשאול כאן זמן הקריאה: **אקרא קאי.** ושם למד חוצת קריאה: **ואיניא.** אלא דמנא עובד צרישא לילף מצרייתא: **עד עולם:** **והרז חנא צשחית.** מאימתי קורין את שמע צשחית': **משעה אס הכוכבים.** שהוא גמר ביאת השמש כדיליף לקמן (עמוד ב') דילמא

השמש וטהר יביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה. דהאי ובא השמש ביאת השמש והאי וטהר טהר יומא

הוי מנלי של שצת עצרב שצת ומסתמא גס היה קורא קריאת שמע. מכל אותן הראיות משמע דקריאת שמע של צית הכנסת היא עיקר. והא דקאמר צירושלמי למה היו קורין צבהכ"י וכו' אומר ר"ת שהיו רגילין לקרות ק"ש קודם תפלתם כמו שאנו רגילין לומר אשרי תחלה ואותה ק"ש אינה אלא לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. ומכאן נראה מי שקורא ק"ש על מטמו שאין לצרכך לקרות אלא פרשה ראשונה: **לריתני דשחרית ברישא.** כלאשכחן תממדי דכתיב של כקר תחלה: **אי הכי סיפא דקתני דשחרית ברישא.** אי אמרת בשלמא דסמין אקרא דבשכנך א"כ אינו מקפיד קרא אלא אק"ש. אלא א"א דסמין אקרא דבתינו של עולם א"כ קפיד אכל מילי א"כ סיפא דקמני וכו': **מבדרך שתי' אפניה וכו'.** דוקא צבית הכנסת. שאלה שהיו עומדים צבדה וסם מסוככים מן המזויקים אכל צבתי כנסיות שקנו אין לרביין להמתין לחצריהם אלא צללה: **והא דבכפרה לא מעכבא.** וא"ת הא מנינא חלל צבתי צמס' נגעים (פי"ז) ומיימתי נסו צהערל (דף עד:) העריצ שמשו אולכ צמרומה וכו' דלגילות של משניות לאשמועינן צוקור אף למה שמפורש ככר':

מאימתי פרק ראשון ברכות

ב.

מאימתי קורין וכו'. פי' רש"י ואין היכי קרינן מצעדו יוס ואין אלו ממתנין ללאת הכוכבים כדמפרש בגמ' על כן פירש רש"י שקריאת שמע שעל המטה עיקר והוא לאחר זאת הכוכבים והכי איתא צירושלמי אס קרא קודם לכן לא יאל' ואס כן למה אלו מתפללין קריאת שמע צבית הכנסת כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. מנימא לפירושו והלא אין העולם רגילין לקרות סמוך לשכיבה אלא פרשה ראשונה (לקמן דף ס'): ואס כן שלש פרשיות היה לו לקרות. ועוד קשה דלריך לצרכך בקריאת שמע שמים לפנייה ושמים לאחריה צעריצית. ועוד דלומה קריאת שמע סמוך למטה אינה אלא צבילי המזויקין כדאמר סמוך (דף ה') ואס תלמיד חכם הוא אינו לריך. ועוד קשה דל"כ פסקינן כרבי יהושע צן לוי דלמר תפלות צלמלע תקנוס פי' צלמלע צין שני קריאת שמע צין קריאת שמע של שחרית וצין ק"ש של ערצית. ואכן קיי"ל כר' יוחנן דלמר לקמן (דף ד'): אצירו צן העולם הצא זה הסומך גאלה של ערצית לתפלה. לכן פי' ר"ת דלדצרנה קריאת שמע של צית הכנסת עיקר. ואס תלמר היאך אלו קורין כל כך מצעדו יוס. ויש לומר דקיימאן לן כרבי יהודה דלמר צפרק תפלת השחר (דף טו.) דזמן תפלת מנחה עד פלג המנחה דייינו אחד עשר שעות פחות צריע וציע ומיד שכיבה זמן המנחה מתחיל זמן ערצית. ואס תלמר היאך אלו מתפללין תפלת מנחה סמוך לחשכה ואפילו לאחר פלג המנחה. יש לומר דקיימאן לן כרצנך דלמרני זמן תפלת המנחה עד הערב ואמרין לקמן (דף סו.) שהחל' דלא תלמר הלכתא אלא כמר ולא כמר דעצד כמר עצד ודעצד כמר עצד.

מכל מקום קשיא דהוי כמרי קולי דסמין אהדדי שהרי מלחה טעס אלו מתפללין ערצית מיד לאחר פלג המנחה משום דקיימאן לן דשעת המנחה כלה כדצרי רבי יהודה ומיד הוי זמן ערצית וצומן תפלה עצמה לא קיימאן לן כרבי יהודה אלא כרצנך. על כן אומר ר"י דולאי קריאת שמע של צית הכנסת עיקר ואנו שמתפללין ערצית מצעדו יוס סצירא לן כהני תנאי דגמר' דלמרני משעה שקדס היום וגס משעה שצני אדם נכנסים להסב דהיינו סעודת ע"ש והיא היתה מצעדו יוס ומלוחה שעה הוי זמן תפלה. וגס רליח (לקמן כ') דצב עיקר. מכל אותן הראיות משמע דקריאת שמע של צית הכנסת היא עיקר. והא דקאמר צירושלמי למה היו קורין צבהכ"י וכו' אומר ר"ת שהיו רגילין לקרות ק"ש קודם תפלתם כמו שאנו רגילין לומר אשרי תחלה ואותה ק"ש אינה אלא לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. ומכאן נראה מי שקורא ק"ש על מטמו שאין לצרכך לקרות אלא פרשה ראשונה: **לריתני דשחרית ברישא.** כלאשכחן תממדי דכתיב של כקר תחלה: **אי הכי סיפא דקתני דשחרית ברישא.** אי אמרת בשלמא דסמין אקרא דבשכנך א"כ אינו מקפיד קרא אלא אק"ש. אלא א"א דסמין אקרא דבתינו של עולם א"כ קפיד אכל מילי א"כ סיפא דקמני וכו': **מבדרך שתי' אפניה וכו'.** דוקא צבית הכנסת. שאלה שהיו עומדים צבדה וסם מסוככים מן המזויקים אכל צבתי כנסיות שקנו אין לרביין להמתין לחצריהם אלא צללה: **והא דבכפרה לא מעכבא.** וא"ת הא מנינא חלל צבתי צמס' נגעים (פי"ז) ומיימתי נסו צהערל (דף עד:) העריצ שמשו אולכ צמרומה וכו' דלגילות של משניות לאשמועינן צוקור אף למה שמפורש ככר':

דילמא

לוסך ממנו מותר ומה שמשתייר ממנו לשנה הרביעית ושנה השביעית עד ערב יום טוב והאשר ערב פסח חייב לעבור דכתיב כי בפרשת ידירי כעירתי הקדש מן הבית ותנא בשאר סיפרי דבי (שם) כי תכלה לעשר יכיל בתרומה וכו' חיל' כי תכלה לעשר רגל שהפעשות כלין בו היו אומר זה הפסח. מכאן אמר ערב יו"ט האחרון של פסח של רביעית ושל שביעית היה ביצור רביעית מפני מעשר עני בשבילשית ובשביעית מפני מעשר עני בשבילשית ותנאי (שם בספרי) וטשנה בשמי' פ"ח פ"ח (פ"י) בערתי הקדשה מן הבית זה מעשר שני וטעם ובער' נתחיי לויו זה נתחיי וגם נתחיי זה תרומה ותרומת מעשר. לגר תרומה ותרומת מעשר. לגר תרומה ותרומת מעשר עד לקט שכחה ופאה ונתן (שם בשטנה) במנחה ביי' (אחרון) היו מתורין ואמרין עלה בגמי דער מערבא ויתורה ביום ראשון של פסח כדי שיהא לו לאכול בפסח ויתורה בשחרית עד כאן מצוה לאכול אלו התרומות שני במעשר וישן במעשר וישן כדתן (בבבוי' פ"ב ט"ז) יש במעשר מה שאין בתרומה שהמעשר והבכורים טעונין הבאת מקום טעונין וידיר ואסורין לאונן וחיובין כביעור וכו' הרי אלו במעשר ובבכורים מה שאין כן בתרומה ותנא בתוספתא (מסער שני פ"ב) נמי חומר במעשר שני שמשער שני קנה את הקנקנים ואמר רבי (דמי עירובין) וספק עירביו כל שהוא וטעון חומשין וידיר ואסור לאונן אלו הותר לאכול אלא בפירון ואין מדליקין בו את הטר מה שאין כן בתרומה ואמרין עלה (במס' דף ע) דמנתי' ואלו ראשון לבצר מהן בטומאה ואוכלן בפסח וטעמא צעמן לוקח לא קתני אלאמא גמי ושייר ואמרין (שם דף עז) אמר רבי שני משום ר' סימא מנין למעשר שני שנעמא שמחר לטוכו בטומאה שאמר (דבוי' כ"ב) ולא נתחי ממנו למח וכו' והתרומה נקריא קדש דכתיב (ויקרא כ"ב) וכל זה לא יאלכ קדש ותיב (שם) ואיש כי יאלכ קדש בשגגה ובכבודתו (דף יד) פי' שני (דבוי' כ"ב) דק קדשין אלו התרומות (א' החומרות ויששן בה ואין במעשר שאם יאכלנה זה עבדיו חייב מיתה ביד שמים ואם בשגגה שכלם ביד חומש דכתיב (ויקרא כ"ב) ואיש כי יאלכ קדש בשגגה ואפי' אכלנה עמו א' יאכלנה במיד ששואה טמא חייב מיתה דכתיב (שם) ומתו כהן יאכלנה וכו' (שם דף עז) ואלו ביהות מהן טמא יאכלנה בתרומה וכו' ואין מעיל בה הפירון כלום ואינו מוציאה מקדושתה ולא תהא מותרת לישראל לעולם אלא אסורה היא עליו מכל מקום לבד מאשה כהן ועבדיו

עין משפט נר מצוה

א א מיי פ"א מהלכות ק"ש הלכה פ' סמ"ג עיין י"ח טור ופי' ארית סמן ל"ח פ"א ק"י:
ב ב ג מיי וסמ"ג שם טו"ש שם סעיף ג':
ג ד מיי פ"ד מהל' מעשה קרצנות הלכה פ' סמ"ג עיין (קס"י) [קס"י]:
ד ה מיי פ"י שם הלכה ח' [סמ"ג שם]:
ה ו מיי פ"א מהל' ק"ש הלכה ה' [סמ"ג עיין י"ט טור ארית פ' ג"ח וטו"ש פ' כ"ל פ"א סעיף:
ו ז מיי פ"ו מהל' תרומות ה"ב [סמ"ג לאון רנ"ו]:

תורה אור השלם

1. ונשנתן לבציר ודפרת בם צבבתן צבבתן ובלבבתן בדרר וקצבתן וקצבתן:

2. וקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד:

3. ובא השמש וטהר ואחר יאלכ מן הקדשים כי לקחו דהוא:

רבינו הגנאל

מתני' מימתי קורין את שמע בערבי' משעה שהכהנים נכנסין לאכל בתרומתן. דקרימא לן דקריאת שמע בשעת צאת הכוכבים. ויבשרוהו בתחלת מסכת חגי, הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו. א"כ למה קורין אותה בבית הכנסת, אמר ר' יוסי אין קורין אותה בשביל שהיא חובה אלא לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. לדברי ירושלמי מתחילין דברכות בקריאת שמע שעל מטהו, שנתאמר אמרו בלבבכם וגו'. וקרא עד מטהו פרשת שמע והיה אם בשכח תשכחו ודלתי פרשת ציצית שאין זמן ציצית בלילה. ונעל אותה קריאה נאמר שיש נאנס בשניה אין מקצין אותו אלא בספוק ראשון לן לקרות קריית שמע בזמנו, וכבר הוכיח יציאה מצרים ובידך ברכות של קריית שמע בבית הכנסת ויצא בהן ואפי' מבעוד יום כמו שכתבאר בפ' תפלת השחר (גמ' גמ'). תנא היכא קאי וכו'. מיבעיא לן תנא היכא קאי דקתני מימתי קורין את שמע. ותוב בעיא אחת אמר התתיל לאורי' בקריית שמע של רבית ליתני של שחרית ברישא. ופשטינן לתירוהי דהאי תנא אקרא קאי דכתיב ודברת בם מיכן שחייב אדם לקרא קרית שמע, ומפרש בהא קרא בשכח ובקומי, של ערצית בשכנך (של) [ואחר] כן של שחרית ובקומי ואיפשרי שחרית. אי הכי סיפא דקתני וכו'. (ואחא) [ומתנהו] ואז הכי את דתני בשחרית תני של ערצית ברישא.

רב ניסים גאון (המשך)

לאכול ממנו ואם נטמא אסור באכילה והאכולי חייב מלקות ואם היה שני אסור להדליק בנו דכתיב (שם) ולא בערתי ממנו בטמא ודרשני' ליה בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא אבל

למעלה הימנן מן הקדשים אינו מותר לטמא לאוכלן לאחר ביאת השמש בבשר אלא אסור הוא כל אותה הלילה לאכול בקדשים עד שיבא ערב ויביא פסחיו ואז יזה מותר בקדשים ואיתא מפרש במסכת יבמות בפ' הערל (דף עז) והכי אמרי אה דתנן טבל ועלה אוכל במעשר העריב שששו אוכל בתרומה הביא פסחו אוכל בקדשים מנלין אמר רבא אמר רב חסדא ג' קריא תיבירי כתיב (ויקרא כ"ב) לא יאלכ מן הקדשים כי אם רחץ בשור במים תלה הדבר ברחיצ' בלבד ובתי' (שם) ובא השמש וטהר ואחר יאלכ מן הקדשים' הלא הדבר גם בביאת אור השמש והיא שעת יציאת הכוכבים וכתיב (שם י"ב) וכפר עליה הכהן וטהרה הלה במימי הטהר' גם בהקרבת קרבן ואלו המקראות היו נראין כסותרין זה את זה ולפי שאי אפשר להיות דברי הכותבין סותרין זה את זה כי כלם נכוחים למבין העתיק לנו קדמונינו פירושם והעמידו לנו כל אחד ואחד מאלו המקראות בדבר שהוא מיוחד לו ואמרו אה כיצד כאן למעשר כאן לתרומה כאן לקדשים הפסוק הראשון שחלה בו הדבר ברחיצה בלבד הוא מיוחד למעשר והפסוק השני שהצריכו לביאת השמש הוא מיוחד לתרומה אבל קדשי המזבח אין מותר לו לאכלן אלא א"כ ביאת הכפרה שהוא מתחייב בה ואז תחי פסחו גמורה דכתיב וכפר ועפר עליה הכהן וטהרה: ואני אפשר לך עיקר גדול שלמותרו רבותינו ז"ל כי אלו הג' דברים המעשר והתרומה הקדשים כל אחד ואחד יש לו יתרון ויש בו חומרה שהיא מיוחדת לו וחילת חתיו ואפי' ששלשון קראן הכתוב קדשים. המעשר כבר נאמר בו (דברים כ"ב) בערתו מאלו המקראות בו חומרה שאין מותר לאכול חוץ לחומת ירושלים אלא חייבין הן בעליו לשאת אחיו לשם ולאכלו שם דכתיב (שם י"ב) לא תוכל לאכול בשעריך כי אם לפני ה' אלהיך האכלתו וכתיב (שם) והבאתם שמה. ודבר שאין יכול להביאו למקדש פוהרו בשווי' (מארחין) לאשרי' ואם רצה לטלו לעצמו יש עליו לתת שומתו ומוסרין חומש דכתיב (ויקרא כ"ב) ואם גזל יגזל איש מעשרו וזה הידי ודמי שגורין עצלו עד תע עלותו רגל מעלתו עמו לירושלים ומציאו כלם במאכל ובמנחת דכתיב (דברים י"ז) ונתתם כחם לאנשי' ששלשון קראן הכתוב כחם. ויחייב להתדות עליו דכתיב בפסחתי כי יחליש לעשר (שם כ"ב) ואמרת לפני ה' אלהיך ומפרשו בספרי (פרשת כי תבא) ואמרת בכל לשון לפני ה' אלהיך זה ידירי מעשר ואסור לאונן (שם כ"ב)

^[א] לפעני הגי' הממודת והיא מוכרתה ודברי רנ"ט כ"ט וע"י ספרי רלא פיקאף ע"י לפי הנוס' השהיה ע"א תתמוה בו.

מסורת הש"ס

1. וְאָנְחָנוּ עֲשִׂים בְּמִלְאָהָּ
וְחָצִים מְחֻזְקִים בְּרִמּוֹחִים
מַעֲלוֹת הַשָּׁחַר עַד צֹאת
הַבּוֹקֵבִים: נִמְחֶה ד טו

2. גַּם בָּעֵת הַהִיא אֲמַרְתִּי
לָעַם אִישׁ וְנִעְרָו וְלִינוּ בַּחוּץ
יְרוּשָׁלַם וְהָיוּ לָנוּ הַלֵּלָהּ
מִשְׁמֵר וְהָיוּ מִלְאָהּ:
נִמְחֶה ד טז

הגהות הב"ח

במעורבא. זאלן ישרא-
(ב"ס ז.) דמאשכוי. מעינין
ומקדמיה. זאלן
מקדמיה (ש"ס). ת"ש וזוי
לזו הילילה משמח. ז"מ ל
זון עטקוסן זאלאק
זון זאל קמולות זאלאק
(ש"ס). כהרף עין. כשעור
קילעם זון כרפין זאל
זאל (לד). זאל כנסה זון
ישראל. הלילה כנס וזיס
יזאל. יזאל זון עס כנס
זאל. זאל ממפרש זון כין
המשמח זון זאל קמי חו
זיס מעלא (ש"ס).

גליון הש"ס

רבינו חננאל
ורמינהו מאימתי וכו'
משהעני נכנס לאכול וכו'
עד שעה שעומד ליפטר
מתוך סעודתו. הכי גרסינן:
עד שעה שעומד לישן.

וכן כי יקנה נפש ומפרש
(ימות'ו) ש' יקנה נפש
אשה קונה עבדים שיאכלו
בתרומה ת"ל וכן כי יקנה
נפש ומנין לאשה קונה
עבדים שיאכלו בתרומה
ת"ל וכן כי יקנה נפש
והוא נכסף קנינו שקנה ענין
לכול והוא ההן למוכרה
בתרומה לכן אחי' אלה
הוא וספרי ורש"י לאכלו
לכל דהית' ענין ויהי' ואנה
מותר לטבול יום אכל
עד צאת הכוכבים ואם נפל
לחץ קלח את תרומה הנכסף
צ"ש חלקים של תרומה נאסר
הכל לישראל ועשה הכל
כרומ' שאין לישראל
לאכלו מותר אלא
לכן בלבד אבל אם נפל
לחץ בן תרומה הנכסף
ש' חולץ מפרש ממנו
חלק אחד ונתנו להן
והוא מותר לישראל
הכל בתרומה מה שאין
ענין הכרומ' (בבב' פ"ד פ"ב)
ושנה א' התרומה והכרומ'
מיתה הוכחש וחיובין לרוב
ועולין בא' ואמה וטענין
רצית ידים והעב' שם
היו לא בתרומה בכרומ'
ש' שאין כן במשע'
והחומר' שישנן קדוש
שהוא קרוב קרן אפרי
מקדש ממנו אמרי
וחלוצו על גבי המזבח
ואם חלוצה חמשה כח
המקדש באחת מחמשה
הארבע שהן שחיטה וקבלה
וחלוצה וזריקה אם משום
בשחיטה לזריקה רמה או
לקדש אמורה למתת
לאחד וזה אם יחשב
באחת הארבע העבדות
לכל הימנה כדש שח' חוב
לומע נעזב אותו וזה
פירול ונפסל במחשבה
שחשב בשעת עבודה
כרבות (ירוק' א')
לא בגלל הרשעין (בבב' פ"ד
פ"ב) וכן נפסל וזה

דילמא ביאט אורו. שיאור השמש צוים השמיני ויטהר האיש עמו
בהבאת קרבנותיו ואחר יאכל: אם כן. דהאי קרא וטהר לשון צווי
הוא ניימא קרא ויטהר מאי וטהר: אדרי. לשון עבר נחפנה מה העולם
השמש: מצרייתא. דקמתי לקמן בשמעתין משעה שכל הכהנים (ג) נכנסין
לאכול בתרומתן וריאה לדבר זאת
הכוזבים ש"מ אין כפרתן מעכבת:

(ח) נב' והדר פשט
 ליה מצייתא: (ז) רש'
 דיה מצייתא וכו' שהכנה
 בכין לאכל בתרומות (ז) תימ'
 לגרר פשט
 דיה דילמא וכו' על האר'
 מדרבט קרקע וכו' השמ'
 לגרר פשט
 רבנן מצייתא סימן
 (ד) בא"ר הענין
 דהתם היינו ביאת אורו
 תיבות אלו מוקפים
 ונכתב גלו ס'
 דיינו לאר דוקא שקיע'
 החמה:

נב"מ מדר יומא. עמוד
רפ"ב דזמס ד"ה וזכר
בהגהת מהר"ב את
תיבת ביה"ש. אלל קשה
הא בשנת שס אימא דלר
שיעור דה"ש ב' תלמי או
רביעי מיל וז"ע: תוס' ד'
משעה ב'. מתי יתפלל ב'
וכי צניי עו"ג יהי שעור
בספר חדות יעקב דסג גלי
תוס' כ"י:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה קס"ד: האי
ענינים: ז"ל אלס: [ב] ש
מאן מן השמות. מאן מן
ממל. צ"ל ענין ממלתי
לכנס מתי ממלתי מל ולי
רבעי מל (שנת ל"ד):

ב ניסים גאון (המשך)

אשמח אלא אן כן ש
בדבר שרעו ולא אשפז ש
ששחיבי ואלו להכנס
בבקרן ולא מצעו כפשוטו
של כחורבן הללו וכן
מזה דבר אלא התניח
זל רכושו וזל פירושו
של דברם הללו וביחורו
ונגורו וזל או ש
אשר שחיבי אותו הקדש
הואו וזל אלא אכל
מקדש או אכל
מקדש וקדש
החזיר וענש על הטמא
בחיובין קרבן על הטמא מ
ששהחזיר וענש על הטמא
על טמא מקדש וקדש
אף כשחיבי קרבן ע
הטמא על טמא מקדש
וקדשו וזל שנתן כד
מכחבין ואלו כית מבשש
במקדש שנתנו או
מקדשם וזל שנתן תחתי
כחבין עליו ויורד תחתיו

(א) אולי ז"ל במ"פ טבול יום זבחים קא ע"ל

מאימתי פרק ראשון ברכות

מסורת הש"ס

(א) ס"א ולמה נקרא שם
אוריס ותומוס אוריס
משאוריס את דבריהם תומוס
משתומים את דבריהם וע'
ביומא עג. (ב) מן' דרך ארץ
והוא פ"ג. (ג) נתיין ביחומא דף
בבא' ד"ה אדמוני דר' אבהו
ר' יצחק ארץ חסד שם שמו
וע"ש. (ד) סנהדרין דף נ"ה;
ג"ז שם וטווס דף ל"ה
(ו) ג"ז שם חסד אחר דף נ"ה
ואביתר. (ז) כס"א: נטריס,
(ח) ונכ"ה בעור עין חסד;
(ט) ונ"ה בעור סנהדרין טו:
ד"ה ואביתר.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מלכס
וכו' ליל שעבר של שלשה
עשר ולחמרת גידה חרבעה
עשר: (ב) ד"ה שהיה מכלס
וכו' מכלס אמר פני הרב:
(ג) ד"ה לולא וכו' נבזבז
ה' בארץ ישראל כבר
טרדוני: (ד) ד"ה צילא וכו'
שנאלו לארץ צימי יוסע:
(ה) ד"ה ראוים היו ישראל
לעשות: (ו) ד"ה לימדו כ'
אליעזר דלמה עז סוף:

לעזי רע"י

ושמידו"ר [וישמידור"א].
שליה.

מוסף רש"י

[illegible]

רבינו חננאל

ומקשינן היכי קא[ר]י דרוד
נפשיה חסיד, ותנא משם
ר' יוסי דקאמר [א]יני יודע
אם אני מיהן אם לא
[ו]פריקין הכא הכי קאמר
שמה יגרום החטא מכאן
ולחבא וברשעתיה קאמר
חסיד אני [א]בל איני מאמין

במצמי ואיני יודע [שמא החס
[ומתפלל] ... [שמע] מינה [נ
כך עשה בערבית שכיבה וקי
לפני תפלה, לאו הילכתא כוונ
דתנן] [בערב מברך שתיים]

על אותו העיקר שבמשנה בפרק החשד קבוע הוא בו ר' זירא אמר עד חצות לילה הכא אין הבור מתמלא מחולין אין הבור מתמלא מחוליתו ע' נתכונו העם באמה

שככל ימי דוד היה נשאל בצבית עד"מ מלחמת אשכול ששאל אביתר ולא

בסדר עולם ונסתלק אז מן ההווה:
שבורים הם דברים. שאומרים
דברים קצוצים וגמורים שלל יפחתו
ולא יוסיפו: **שר צבא למלך יואב.** להוליך
אנשי המלחמה: **מאי קרא.** דכנור היה
תלוי למעלה ממכתו ומעוררו: **עורה**
בדביר. אל תחבדיה בשניה כשאר
מלכים: **אעירה שחר.** שאר מלכים
השחר מעוררן ואני מעורר את השחר:
שמא יטעו אלטגניי פרעה. אם אני
יודע לכון השעה הם אינם יודעים
לכוון השעה וקודם שיגיע חלות יהו
סבירים שהגיע ועדיין לא בלך המכה
ויאמרו שהגיע צבאי הוא בלך טוב
ללחוח לשון **אני יודע:** **דאמר מ.**
בנמכת דרך ארץ: **ופאחו.** מהא נאחו
ונכשל בדבצין: **תליסר נגיי ארצבר.**
ליל שעבר (ה) שלשה עשר ולמחרת גיע
לארצברעה עשר: **די מולוכות דרס.**
שהנשים מראות לו דם אם הם טמא
אם יקרב מזה מאימם דם נקוד צבא

[illegible]

בצמקוס אחד אומר (שמואל ב ג) ושמעונו
כלבא לאצביגיל אשת נבל וגו' ובצמקוס
הכר שזיה אב צהורלות: **לונא האמנ**
על צבד וגו' (שמואל א כו): **נקוד על**
צבד ה'. **לונא** לשון אל לא כמו לולי
וזה אשכפ צידו אל יראה צבד ה'
ובצמנא שהטמא גורם שאין הצבט
ראויים היו (א) **ליעשות להם נס**. **לצוא**
והלאשחורט ולקריש ולישכן **זה המים כ**
שנני אשר עובקין לילך ולהשכב **זמקדי**

שְׁעָרָה יוֹחֲסִין (קידושין דף ט' פ') לֹא יִתְיַחֵד אִישׁ אֶחָד עִם
וְאִפְּרָיִם אִם הָיוּ עֶשְׂרֵה כְּדָמָרְי' (שם) אָמַר רַב הִירֶשׁהוּ אִמְרֵי
שֶׁב וּמִנְגַּמֵּם כְּסוּס אֵית' בַּמִּסְכָּת סוּכָה בִּפְ' הִישָׁן (דף כו
ו) מִתְפָּרֵשׁ לָךְ מֵהֵאָדָּה בִּדְפָרֵק הָרֹאשׁה מִקּוֹם (דף טז פ') לֹא
עָת מֵינָה דְּהִכִּין הוּא פִּירוּשׁה שֶׁהָיוּ אֵין תְּחִילָה לְהוֹרֵם
לְדוֹד הַמֶּלֶךְ אִין הָיוּ מִמְלָא תְּחִילָתוֹת תְּשׁוּבָה לְדִבְרֵי

ותי נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם ש
שמואל לא שנו אלא בכשרים אבל בפרו
ומר רב אסור לאדם לישן ביום יתר משני
א בשעה שבקש הקב"ה להביא מבויל לעו
עפר שניטלת ממנו אינו ממלא אותו אלא
שאמר להם לכו התפרנסו זה מזה כלומר

בניהו זה סנהדרין. מסביר אומר כן. אצטר אלו אורים ותומים וכן הוא אומר וצנינו צן יהודע על הכרמי ועל הפלתי כלומר היה קודם להם אם כן אורים ותומים היו אחר בניהו. א"כ אצטר שהוכר אחר בניהו היינו אורים ותומים צן פירש רש"י. ויתמא לפירושו שפירא דלצניו כהן היה צניו

דוד שלא היה כהן חזר שכולם נהרגו
בזבז עיר הכהנים ולמה צריך ראייה
עליה. ועוד לגירסת הקונטרס צניחו
בן יהוידע אין זה הפסוק בשום מקום.
לכך (מפרש) [גירסת] רבינו מס כדאי^א
(צדה"א כ"ו)^א ואחריתא אחיתופל יהוידע בן
צניחו זהו שם סנהדרין וכן הוא אומר וצניחו
בן יהוידע עליו על הכרתי ועל הפלתי ופי'
ר"ת דכרתי ופלתי היינו סנהדרין
שכורתינ דצריהם לאמתן ופלתי
שמופלתיס בצוראח כמו מופלס שצצית
דין. ואי"ת היכי פשיט יהוידע בן צניחו
מצניחו בן יהוידע. וי"ל דמסתמא
ממלל מקום אציו היה וכי היכי לאציו
היה מסנהדרין גם הוא היה מהס"י:
וקורא

אמר בפלגא אורתא דתליסר נגהי ארבסר הוה קאי
אל אמר הקב"ה למחר כחצות הלילה כי האידינא אני
די שמרה נפשי כי חסיד אני לוי ור' יצחק חד אמר כך
יבוגו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב
אני⁴ חצות לילה אקום ההודות לך ואידך כך אמר דוד
עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים
ואני די מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר
אלא כל מה שאני עושה אני נמלך במפיבשת רבי
יפה דנתי יפה חייבתי יפה זכיתי יפה מזהרתי יפה
יהושע ברביה דרב אידי מאי קרא⁵ ואדברה בעדותיך
תנא לא מפיבשת שמו אלא איש⁶ בשת שמו ולמה
היה מבייש פני דוד בהלכה לפיכך זכה דוד ויצא ממנו
ללאב שמו אלא דניאל שמו ולמה נקרא שמו כלאב
שת בהלכה ועליו אמר שלמה בחכמתו⁶ בני אם חכם
ואומר⁷ חכם בני ושמה לבי ואשיבה חורפי דבר. ודוד
הכתוב⁸ לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים
למה נקוד על לולא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע
משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא אבל איני יודע
אם לאו שמר יגרום החטא⁹ כדר' יעקב בן אידי דר'
ב¹⁰ והנה אנכי עמך ושמתוך ככל אשר תלך וכתוב
שמה יגרום החטא⁹ כדרתניא¹¹ עד יעבור עמך ה' עד
יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית זו
חכמים ראויים היו ישראל ליעשות להם גם בימי עזרא
וי יהושע בן נון אלא שגרם החטא: וחכ"א עד חצות:
הו אי כרבי אליעזר סבירא להו לימרו כרבי אליעזר

דברי הימים (א ב): **סֵהִי מַלְכִים פְּנֵי מַפְיָזוֹשׁ.** כל אֶב מַלְכִים (א) אֶת
 גִּי מִירָחָת כְּמוֹ שְׁאֵמֶר כִּי גִרְשׁוֹנִי הַיּוֹם מִהֶסְתַּפֵּחַ בְּנִחְלָה לֹא אֶלְמֶר
 מִשְׁמַעַת אֶת מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב שֶׁלֹּא דִבֵּר בִּרְוֵר הִלּוּ לֹא לְרֹאשׁ
 (א) **שֶׁמָּא יִגְרוֹם הַחֶטָּא.** מִירְוֹאֵל הוּא לְעוֹלָם מוֹחֹק בִּידוֹ שֶׁהוּא חֶסֶד
 יִם הַחֶטָּא מִלְרֹאשׁ בְּטוֹב: **וַיִּרְא יַעֲקֹב.** שֶׁמָּא אַחֵר הַבְּטָחָה חֲטָאִי
 אִלּוּ (ה) בִּימֵי יִהוֹשֻׁעַ: **בִּיָּאָה שְׁנֵיָּה.** כִּשְׁעָלוּ מַגְלוֹת בָּבֶל בִּימֵי עֲזֹרָא:
 אִלּוּ אֵלֶּה בְּרִשׁוֹת כּוֹרֶם וְכֹל יְמֵי מַלְכֵי פָּרַס נִשְׁמַעְבָּדוּ לָהֶם לְכוֹרֶם
 הָאֵמֹר בְּתוֹרָה: **אִי כִר' אֲלִיעֶזֶר סִבִּירָא לָהּ.** דְּלֵית לִיהּ בִּשְׂכַךְ כִּי זֶמֶן
 (א) סוֹף הָאֵשְׁמוּרָה הָרִאשׁוֹנָה דּוֹדִיל כֹּל שְׁדַעְתּוֹ לִישָׁן כְּבֵר שְׂכֵב וַיִּשָּׁן:
 וְאִי

[illegible]

ד. תורה אור השלם

1. יוֹאֵב אֵל כִּי הִצָּב
יִשְׂרָאֵל וְבָהֶן כִּי יִדְעוּ
עַל עֲבֹרֹתָיִי עֲתִילָתִי:
שְׂמָחָה ב' כ כ
2. עֲרֵד כְּבוֹד עֲרֵד וְכָבֵד
דְּבוֹר אֶעֱיֵד שְׁחֹר־
תְּהִלָּתוֹ נ
3. תִּפְלֵה לָרוֹד הִשֵּׁה י'
עֲנִי בִּי עֲנִי יוֹאֲבִין
אֲנִי: עֲנִי בִּי עֲנִי
אֲנִי דֹרֵשׁ עֲבָדְךָ אֲתָה
אֱלֹהֵי הַבֹּטָט אֵלֶיךָ:
תְּהִלָּתוֹ נ א-א
4. חֲצוֹת לֵילֵךְ אֲקוּם
הֲלוֹדוֹת לֵילֵךְ עַל מַשְׁפָּט
תְּהִלָּתִי קִיס כ ב
יִדְרָךְ:
וְאֲבָרְכָה עֲדֵמִיתְךָ נֶגֶד
מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
תְּהִלָּתוֹ נ
5. בִּי אֵם חֲכֵם כִּבֵּן יִשְׁחֹר
כִּבֵּן בִּלְבָב אֲנִי מֵשִׁי: כ ב נ
חֲכֵם בִּי וְיִשְׁחֹר לִבִּי
וְאֲשִׁיבָה חֲרִיף דְּבָרִי:
מִשִּׁי כ ב
6. לֹא אֲמַתִּי לִירֵאֹת
עֲבוֹת י' בְּאֵרֵי חַיִּים:
תְּהִלָּתִי נ י
7. וְדַחַה אֲכִיב עֲלֶיךָ
וְשִׁמְחִיתִי בְּכָל אֲשֵׁר תֵּלֵךְ
וְשִׁמְחִיתִי אֶת הָאָדָמָה
הַזֹּאת כִּי לֹא אֲעָנֹךְ עַד
כִּי אֶעֱשִׂית אֵת אֲשֶׁר
דִּבַּרְתִּי לָךְ:
בְּרִיאֲתִי כ ח
8. יִיחָד יִעָקֵב מֵאֵד וְיִצְרֵל
וְיִחַץ אֶת הָעָם אֲשֶׁר
אֵחָו וְאֵת הָאָדָם אֲשֶׁר הִצָּב
וְהַגְּמִלִים לֵשִׁי מִמּוֹת:
בְּרִיאֲתִי כ ח
9. תִּפְלֵה לֵרֵשׁ אִימָתָה
הַגְּמִלִים גִּדְּל וְרֹעֶה יִדְמוּ
אֲבָקָן עַד יִעֲבֹר מִנֶּחֶךְ י'
יִעֲבֹר עַם וְקִרְיָ:
שְׂמֹחַ ע נ

רבינו ניסים

דבינו גיסים

[illegible]

קוריהו בין השמשות הוא
אמרתי משה שהכנים
הני עד נפיק בין השמשות
מפרסא להו ואיתא מפרסא
אזי היה ליתא המקום קצוע
אזי נמי ליתא זה הדבר בנוי
כן היו פרוצים כי הפרוצין
המשך מעמוד קודם)
הא דאמר (רב) [רב אחא]
וליתא בדידה ופרקינן
כוכבים עמיש לסתמן ולזה
טל יזכיר בגדוד:

ב ב מיי פ"ו שם הלכה יח
 סמוג עשין יט טור אור"ח
 סימן רלה וטוש"ע אור"ח
 סימן רלו סעיף ב:
ג ג מיי פ"ב שם הלכה ט
 (סמוג שם) טור ושו"ע
 אור"ח סי' קי"א סעיף א':
ד ד מיי (וסמוג) שם
 וטוש"ע אור"ח סימן קכב
 סעיף ב:

מזוה מ"י פ"ז שם הלכה יב
סמג עשין יט טוש"ע
או"ח סימן נא סעיף ז נורב
אלפס פ' אין עומדין דף כו
ע"א:

מזו ו מיי' שם הלכה ב
טוש"ע אור"ח סימן רלט
סעיף א:

1. וְשִׁנַּנְתֶּם לְבִנְיָךְ וּדְפַרְתֶּם
בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ
בְּקוּמְךָ:
דְּבָרִים ו' ז'
2. אֲדֹנִי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי
יַגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

תהלים נא יד
3. יִהְיוּ לְרִצּוֹן אֲמַרֵּי פִי
וְהִגִּינוּ לִבִּי לִפְנֵיךָ יי צוּרִי
וְגֹאֲלִי: תהלים יט טו
4. תִּהְיֶה לְדֹד אֲרוֹמֶמְךָ
אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאַבְרָכָה
שְׁמוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

5. אֲשֶׁרִי תַמִּימִי דֶרֶךְ
הַהֹלְכִים בַּתּוֹרָה יי:

תהלים קיט א
6. פוֹתַח אֶת יָדְךָ וּמַשְׁבִּיעַ
לְכָל חַי רִצּוֹן:

7. נָתַן לָחֶם לְכָל בָּשָׂר בִּי
לְעוֹלָם חֲסִידוֹ:

תהלים קלו כה
8. נפלה לא תוסיף קום
בתולת ישראל נטשה על

9. סומך יי לכל הנפלים
עמוס ה ב

10. ויעף אלי אחד מן
תהלים קמה יד
זוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים:

וְיִשְׂרָאֵל יֹאמַר וְהָיָה כִּי יִשְׁכַּח
וְיִשְׂרָאֵל יֹאמַר וְהָיָה כִּי יִשְׁכַּח

11. ועוד אני מדבר
בפתילה והאיש גבריאל
אשר ראיתי בחזון בתחלה

מִמֶּנִּי בִּיעָף נִגַּע אֵלַי בְּעַת
מִנְחַת עֶרֶב: דְּנִיאל ט כ

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹל
וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹל
וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹל

גִּתְּךָ אֶת־מַלְכִי
נִתְּנָה לְיָדָא
דְּנִיאל י יג
רְגִזָּה וְאֵל תַּחֲנוּן

אָמרוּ בְּלִבְכֶּם עַל
מִשְׁפָּכֶם וְדַמוֹ סֵלָה:

11 JULY 2003

וּקְרָא קריאת שמע ומתפלא⁵⁵. מכאן משמע שמשעה שהגיע זמן קריאת שמע של לילה שאין לו לאכול סעודה עד שיקרא ק"ש ויטפול ערבות: **דאמר** רבי יוחנן איזוהו בן העוה"ב וכו', ואנו שאומרים יראו עינינו ופסוקים אחרים אשר השיגנו. ונראה הואיל

ותקנינו להו רצנו ה"ל כגאולה אריכתא
ודתקנינו לומר זה שבתוך כך יתפלל
חזירו גם הוא ולא ילך מזהכ"י עד
שיגמור כל אחד תפלתו. וגם יש בזה
פסוקים י"א אזכרות כנגד י"ח ברכות
לשמונה עשרה ואגב שתקנו לומר אותם
פסוקים תקנו לומר חתימה של יראו
עשינו. והלכה כר' יוחנן דברייתא
ממיעי ליה וכן פסק א"ר. ואם כן יש
לחזרה שלא לספר בין גאולה דערצית
לשמונה עשרה. ומיהו בסדר רב עמרם
פ"י מה שאנו אומרים קדים בין גאולה
לתפלת ערבית לאשמעין דלא צעין
מסמך גאולה דערצית לתפלה משום
דתפלת ערבית רשות. ולא נהירא
[לדאם כן] ר' יוחנן סבירא ליה תפלת
ערבית מוכח לפלוגתא היא (ד"ר דב"ר)
יוחנן והלכה כר' יוחנן. ונכון להחמיר
ולזהר מלספר צייתים ואי חימא קשיא
הלכתא אהלכתא דקיימא לן תפלת
ערבית רשות והכא פסקין כרבי יוחנן
ליריץ לומר דאפילו אי סובר רבי יוחנן
ככר דאמר רשות היא מכל מקום
מחייב לסמוך. אם כן גם לנו יש לסמוך:

ואי כרבן גמליאל סבירא להו לימרו כרבן גמליאל לעולם כרבן גמליאל סבירא להו והא דקא אמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה כרתניא חכמים עשו סייג לדבריהם "כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר אלך לביתי ואוכל קימעה ואשתה קימעה ואישן קימעה ואח"כ אקרא ק"ש ואתפלל וחוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה אבל אדם בא מן השדה בערב נכנס לבית הכנסת אם רגיל לקרות קורא ואם רגיל לשנות שונה וקורא ק"ש ומתפלל ואוכל פתו ומברך ⁶ וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה מאי שנא בכל דוכתא דלא קתני חייב מיתה ומאי שנא הכא דקתני חייב מיתה איבעית אימא משום דאיכא אונס שינה ואיבע"א לאפוקי ממאן דאמר ⁷ תפלת ערבית רשות קמ"ל דחובה: אמר מר קורא ק"ש ומתפלל מסייע ליה לר' יוחנן ⁸ דאמר ר' יוחנן ⁹ איהוהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית רבי יהושע בן לוי אומר פלוג באמיניו תקוהו רבאי כא מפלו ¹⁰ ואי

אִיבַע"ל סְבִירָא דר' יוחנן סבר גאולה *מאורתא
היא הוּא אלא עַד צַפָּא ר' יהושע בן לוי סבר
יא גאולה מעלייתא ואב"א קרא ושניהם מקרא
יומך ר' יוחנן סבר מקיש שכיבה לקימה מה
זה נמי ק"ש ואח"כ תפלה ר' יהושע בן לוי סבר
ק"ש סמוך למטתו אף שכיבה נמי ק"ש סמוך
למטתו ע"כ תפלה דהא בעי למימר השכיבנו
בגאולה אריכתא דמיא דאי לא תימא הכי
דור רבי יוחנן בתחלה אומר ר' שפתי תפתח
ומרי פי אלא התם כיון דתקינו רבנן למימר ה'
היא הכא נמי כיון דתקינו רבנן למימר השכיבנו
אלעזר א"ר אבינא הכל האומר תהלה לדוד
זו שהוא בן העולם הבא מאי טעמא אילימא

וַאֲשֶׁרֵי תִמְיִם דָּרַךְ דַּתְיָא בְּתִמְנִיא ^פ אִפִּין אֱלָא
 חָן לֶחֶם לְכָל בֶּשֶׂר אֲלֵא מִשּׁוּם דַּאֲיִת בִּיה תִּרְתִּי
 שֶׁל שׁוּנְאֵי יִשְׂרָאֵל דְּכִתִּיב ^ט נִפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם
 דִּן קוּם בְּתוֹלֵת יִשְׂרָאֵל אֲמַר רַב נַחֲמָן בְּרַי צִיחָא אֶל
 יוֹסִים: א"ר אֱלֵעָזָר בְּרַי אֲבִינָא גְדוֹל מַה שְּׁנֹאמַר בְּמִי
 חֵד מִן הַשְּׂרָפִים וְאֵלּוּ גְבִי גְבִירָאֵל כְּתִי ^י וְהַאֲנִי גְבִי
 יֵאָדָם אֶחָד מִיכָאֵל הוּא אֲמַר ר' יוֹחָנָן אֲתִיָּא אֶחָד
 אֶחָד (מִן) הַשְּׂרָפִים הָרְאִשׁוֹנִים בֹּא לְעוֹדְנִי תֵּנָא מִי
 שְׁעַת הַמִּגְפָּה בִּאֲחַת: א"ר יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוי אַע"פ
 וְאִי קְרָא ^{יג} רְגֹז וְאֵל תַּחֲטֹא אֲמַרְו בְּלִבְכֶּם עַל מַלְאָכֵי

והוא רצון גמליאל סבירא להו. דמשמע ליה בשבדך כל זמן שני אדם שוכנים ויש בכלל הזה כל הלילה: לימרו ר"ג עד עמוד השחר: מן העבירה. שמה יסמוך על שהם שיש לו דתניא: קימעה. מעט: משום אונס שינה. הוסיפו לעבור על דברי חכמים הוסיפו להזכירו

יותר: ממלך דאמר. לקמן צ"ל מפלג השחר (דף ס"ז): אומר מר קורא ק"ש. של ערבית מפלג ואח"כ מתפלל: מסייע ליה לר' יוחנן. דאמר ערבית נמי ק"ש ואחר כך מפלגים כדי שיסמוך גאולה תפלה. ודלא כ"ל יחזקע שני לוי דאמר מפלג ואחר כך ק"ש: ע"פ פסוק. וכל שכן דשחרית דעיקר גאולה מזכיר בשחרית הוה כדכתיב ממחרת הפסח

וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (בְּזִכְרוֹן לָהֶם). וּסְמִיכָה גְאוּלָּה לְתַפְלָה רְמוּזָה דּוּד בְּסִפְרָה תְּהִלָּים דְּכַתִּיב ה' אֱלֹהֵי וְגוֹאֲלֵי (תְּהִלָּה יֵשׁ) וּסְמִיךְ לֵיהּ יַעֲקֹב ה' בְּיוֹם זָרָה (שֶׁסָּס). וְהִמְרִי בְּזִכְרוֹת יְרוּשָׁלַיִם (פֶּה ה'ה) מִי שֶׁאִינוֹ סוֹמֵךְ גְאוּלָּה לְתַפְלָה לְמַעַל הוּא דּוּמָה לְאַחֲזֹרָה שֶׁל מֶלֶךְ שֶׁזָּכָר וּדְפַק וְשֶׁל פִּתְחוֹ שֶׁל מֶלֶךְ יֵאָח הַמֶּלֶךְ וְנִמְרָאוֹ שֶׁהִפְלִיג אַף הוּא הִפְלִיג אֲלֵהּ יֵהִי אֲדָם מִקֶּרֶב לְהַקְצֵה אֵלָיו וּמִרְאֵהוּ בְּתַשְׁבּוּחוֹת וְקוֹלוֹסֶן שֶׁל יֵאִיחָת מִזְרִים וְהוּא מִתְקַרֵּב אֵלָיו וּבַעֲדוֹ קִרְבֵּן אֵלָיו יֵשׁ לוֹ לְתַבּוּעַ זִכְרֵי: בְּאַמְלַע תְּקוּפֹס. בֵּין שְׁנֵי ק"ש תִּקְנוּ כָּל תַּפְלוֹת שֶׁל יוֹם דְּקָא סִבְרָה תַּפְלָת עֲרַבִית קוּדְמַת לִק"ש: גְאוּלָּה מְאוּרֹתָ לֹא הוּי. הֵילֵכֵךְ גְאוּלָּה דְּלוֹרֹתָ לֹא תִשְׁבֵּי לְאַחֲזֹרָה שֶׁל עֲרַבִית סְמִיכָה תַּפְלָה: מַה קִּימָה לִק"ש וְהִמְרִי תַּפְלָה. בְּזִכְרוֹתָם כֻּלְּהוֹן מִדּוּר דְּזִכְרֵי מִסְמַךְ:

שֶׁל פְּעָמִים. כִּגְדָּ שֶׁל תַּפְלוּת: דֹּאֵי
 יֵה תַרְסִי. דֹּלְתִי בְּאֵלֶּף בִּיַּת וִישׁ בּו
 שָׁח הִכְנֵת מִזֶּן לִכֵּל חַי: אֶפִּילוּ הִכִּי.
 אֶף עַל פִּי שֶׁהִפְסִיק נִוִּץ מִפְּנֵי נִפִּילָה
 שָׁח וּלֹא אֶבֶד לִרְמֹה חֹזֵר וּרְמֹה
 סְמִיכַת הַנִּפְּיִלָה תִּכְּלֵ: וַיַּעַף אֲלֵי.
 בְּפִרְיָהּ אַחַת וּלֹא הִרְבֵּעַ בְּיָמֶיהָ:
 מוֹעֵף בִּיעָף. שְׁתֵּי פְרִיחוֹת: בְּאַחַת.
 בְּפִרְיָהּ אַחַת: אֲמָרוּ בְּלִצְנִים.
 אֲמָרוּ מֵה שְׁכִתּוֹ עַל לִצְנָן (דְּרִים
 א): עַל מִשְׁכָּנָם. שְׁנֵאֲמָר בְּשִׁכְנָן
 (סֵפ): וְדוֹמֹה. בְּשִׁנָּה אַחֲרֵי כֵן:
 וְאֵם

א בתמנא^ה אפינן אלא משום דאית ביה *פותח את ידך
משום דאית ביה תרתין אמר רבי יוחנן מפני מה לא נאמר
ב *נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל במערבא מתרצי
מר רב נחמן בר יצחק אפילו הכי^ה חזר דוד וסמכן ברוח
א גדול מה שנאמר במיכאל ויתר ממה שנאמר בגבריאל
גבריאל כתי' ^ו והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה
ר' יוחנן אתיא אחד אחד כתיב הכא ויעף אלי אחד מן
ונים בא לעזוני תנא מיכאל באחת גבריאל בשנים אליהו
ר יהושע בן לוי אע"פ שקרא אדם ק"ש בביהכ"נ יצוה
או אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה אמר רב נחמן

(א) עירובין כ"א, (ב) לקמן מ
ב שבת כ' ויזמן כ"א, (ג) לקמן
ד' קט"ז, (ד) יבמות ל"ז, (ה) שם
ל"ז, (ו) ד"כ ח' ע"א ל"ד;
מקדירין ל' בעריות כ"ז; ש"ס
תמ"ז, (ז) תמ"ז, (ח) ימות י"ז
ע"ב, חולין ק"ח; תמורה ל"ז;
(י) לקמן כ"א, (יא) לקמן כ' ו
ד"ש א"ל ח"י ד"ק, (יב) וצ"י
וצבר אלפס א"י בר אינא וצוה
נכון ממחר המקור וצ"י ש"ס
(יג) אשכול, (יד) אשכול
(ט) פסחים ק"ח, (ו) וצ"י בר
אפי' ר' ד' ויפוק, (ז) ע"ש
(ח) ד"ה ועצור, (ט) ונקמן
ב' כ"פ שזמס, (י) ד"ה
גדלין וע"ש מוס' שם ד"ה
והכלה א"י

(ה) גמ' חזר לוד וסמכה
צרום הקדש:

בגמ' ובל' העובר על
ד"ה. ערפירין כ"א ע"ב
נתי רש"י סוטה ד' ע"ב
ד"ה נעקר ונחם' שס:
שם מאורתא נמי דה.
ע"ה ט ע"ב שם כיון
דחקין רבנן השכרבו.
ע"ה שפוטת הרשע"א סימן
נ"א: שם ככל ע"ה ג"מ.
כרס"א ליתא ג"פ וכן טעור
ויזקוק סימן ט"ז ליתא
כלל לאומר תהלה ללוד כלל
יוס מוטבט לו: שם מפני
שם בה שפולחן.
שפוטת הרשע"א סימן ע"ט:
בהנהגת מדר"ב אחר
הפד' הכהתא. וע"ה מגילה
ע"ה א' סוף' ד"ה כיון:

סייג. גדר (סנהדרין לז. מו.
נדה ג: אבות פ"ג מ"ג). **תפלת**
ערבית רשות. מפני שהיא
כנגד הקטר חלצים ואמורים
שאינ מעבדין כפרתן (שבת ט:).

אמר ר' יהושע בן לוי
אעפ"י וכו'. הא דאמר ר'
יהושע בן לוי אעפ"י שקרא
אדם קריאת שמע בבית
הכנסת מצווה לקרותה על
מטות, ואינו קורא אלא
שמוע והיה אם שמוע אבל
לא פרשת ציצית.

**ואיבעצט אימא לאפוקי
ממאן דאמר**
תפלת ערבית רשות. מי
הוא שאמר תפלת ערבית
רשות ר' יהושע הוא ואיתא
בפרק תפלת השחר (דף כז)
אמר רב יהודה אמר שמואל
תפלת ערבית רבן גמליאל
אומר חובה ר' יהושע אומר
רשות: